



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№ 11



ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025



IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 61 sahifa.
2025-yil, noyabr*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate

Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor

Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor

Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor

Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)

Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)

Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer

Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor

Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)

Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE

Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.



MUNDARIJA

BANK AKTIVLARI VA PASSIVLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	34
Safarov Sanjar Ravshan o'g'li	
O'ZBEKISTONNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI.....	38
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
HUDUDiy XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING RAQAMLI TRANSFORMATSIIYA MODELII	43
Maxmudova Nozimaxon Baxriddinxonovna	
DAVLATNING BUDJET SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI.....	50
A.A. Ismailov	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINING MEXANIZMINI SAMARALI TASHKILLASHTIRISHDA MOLIYAVIY MANBALARNI SHAKLLANTIRISHNI YO'NALISHLARI	56
Mansurov Mansur Alisherovich	
ANTIKRIZISLI BOSHQARUV TIZIMLARIDA RANGLI SIGNAL MEXANIZMLARINING FUNKSIYALARI.....	61
Aliqulov Aziz Haydarjonovich	



ANTIKRIZISLI BOSHQARUV TIZIMLARIDA RANGLI SIGNAL MEKANIZMLARINING FUNKSIYALARI



Aliqulov Aziz Haydarjonovich

O'ZMU, "Davlat va korporativ strategiyalari"
kafedrası PhD, kata o'qituvchisi
azizaliqulov@81gmail.com
ORCID:0000-0001-6734-6290

Annotatsiya. Ushbu maqolada antikrizisli boshqaruv tizimlarida rangli signal mexanizmining funksiyalari tahlil qilingan. Yashil, sariq va qizil indikatorlarga asoslangan ushbu mexanizm korxonalarda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavf va inqiroz holatlarini erta aniqlash imkonini beradi. U rahbariyatga strategik va profilaktik qarorlarni o'z vaqtida qabul qilishga yordam beradi. Rangli signal mexanizmini raqamli axborot tizimlariga integratsiyalash boshqaruv samaradorligini oshiradi, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi hamda korxonaning inqirozlariga bardoshlilikini kuchaytiradi.

Kalit so'zlar: antikrizisli boshqaruv tizimi, rangli signal mexanizmi, erta ogohlantirish indikatorlari, inqiroz tahlili, strategik qaror qabul qilish, monitoring va baholash, xavf menejmenti, korxonalar raqobatbardoshligi.

Abstract. This article analyzes the functions of color signal mechanisms in anti-crisis management systems. The mechanism, based on green, yellow, and red indicators, allows for the early detection of potential risks and crisis situations within enterprises. It assists management in making strategic and preventive decisions in a timely manner. Integrating the color signal mechanism into digital information systems enhances management efficiency, ensures economic stability, and strengthens the enterprise's resilience to crises.

Key words: anti-crisis management system, color signal mechanism, early warning indicators, crisis analysis, strategic decision-making, monitoring and evaluation, risk management, enterprise competitiveness.

Аннотация. В данной статье проанализированы функции механизма цветных сигналов в антикризисных системах управления. Механизм, основанный на зелёных, жёлтых и красных индикаторах, позволяет заблаговременно выявлять возможные риски и кризисные ситуации на предприятиях. Он помогает руководству своевременно принимать стратегические и профилактические решения. Интеграция механизма цветных сигналов в цифровые информационные системы повышает эффективность управления, обеспечивает экономическую устойчивость и укрепляет антикризисную устойчивость предприятия.

Ключевые слова: антикризисная система управления, механизм цветных сигналов, индикаторы раннего предупреждения, анализ кризисов, стратегическое принятие решений, мониторинг и оценка, риск-менеджмент, конкурентоспособность предприятия.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar faoliyati tobora murakkablashib ichki va tashqi muhitdagi beqarorlik raqobatning kuchayishi hamda kutilmagan iqtisodiy siljishlar ularning barqaror rivojlanishiga ta'sir qilmoqda. Bunday sharoitda korxonalar faoliyatini izdan chiqishidan oldin aniqlash va inqiroz holatlarining oldini olishni ta'minlaydigan antikrizisli boshqaruv tizimlarining ahamiyati ortib bormoqda.



Antikrizisli boshqaruvni tashkil etishda innovatsion texnologiyalar muhim rol o'ynaydi. Sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar tahlili va raqamli transformatsiya orqali tashkilotlar xavflarni oldindan aniqlab, tezkor qarorlar qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shuningdek, avtomatlashtirilgan monitoring tizimlari bozor tendensiyalarini kuzatish va noxush holatlarning oldini olishga yordam beradi.

Resurslarni optimallashtirish va strategik moslashuvchanlik: Inqiroz sharoitida resurslarni samarali boshqarish muhim ahamiyatga ega. Innovatsion antikrizisli boshqaruv resurslarni taqsimlashda tahliliy yondashuvlarni qo'llashni talab qiladi. Masalan, byudjetni qayta taqsimlash, xarajatlarni kamaytirish yoki muqobil daromad manbalarini topish orqali tashkilot o'zining moliyaviy barqarorligini ta'minlashi mumkin.

Mazkur tizimda rangli signal mexanizmlari korxonaning iqtisodiy holatini monitoring qilish va xavf darajasini tezkor baholashda muhim funksional vosita sifatida namoyon bo'ladi. Ular ogohlantirish, tahlil va qaror qabul qilish jarayonlarini soddalashtiradi hamda boshqaruv subyektiga inqiroz alomatlarini erta bosqichda aniqlash imkonini beradi. Shu bois, rangli signal mexanizmlarini antikrizisli boshqaruv tizimiga integratsiya qilish - korxonada strategik barqarorlik, tezkor reaksiya va samarali boshqaruv qarorlarini ta'minlovchi zamonaviy yondashuv sifatida e'tirof etilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLLAR TAHLILI

Antikrizisli boshqaruvni bo'yicha adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ushbu sohada turli yondashuvlar va modellarning mavjudligi korxonalarining o'ziga xos xususiyatlari va faoliyat ko'rsatish sharoitlariga bog'liq. Kelgusida antikrizisli boshqaruvning rangli kod jihatlarini yanada chuqurroq o'rganish va amaliyotga tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bu borada turli olimlar turlicha yondashuvlarni ilgari surishgan, xususan, Rossiyalik "boshqaruv maktabi" vakillari ham korxonada antikrizisli boshqaruv tizimlarida rangli signal mexanizmlari holat haqida o'z fikrlarini bildirib o'tganlar.

Antikrizisli boshqaruvni tizimli jarayon sifatida ko'rib unda axborot signallari va ogohlantirish mexanizmlarining rolini tahlil qilgan. Fatxutdinov R. A. (2014). "rangli signal tizimi" korxonalar holatini baholash vositasi sifatida ko'rsatilgan: yashil - barqarorlik, sariq - ogohlantirish, qizil - xavf darajasi. Fathutdinov (rangli signal tizimi) bu tizimni korxonalar monitoringi va qaror qabul qilish mexanizmlarida samarali qo'llash yo'llarini ilmiy asoslab bergan.

Shunday qilib, Korotkov Э. М. (2016) rangli signal tizimini strategik nazorat vositasi sifatida ko'rsatadi. Uning fikriga ko'ra, korxonalar moliyaviy va ishlab chiqarish ko'rsatkichlari signal tizimi orqali baholanadi. Har bir rang (yashil, sariq, qizil) xavf darajasi va boshqaruv chorasining turini bildiradi. Ushbu mexanizm oldindan ogohlantirish tizimi sifatida keltirilib, inqirozning erta aniqlanishida muhim ahamiyat kasb etishi ta'kidlangan.

Bundan tashqari, Lapusta M. G. va Starostin Y. L. (2013) o'z fikrlarini ilgari surishgan rangli signallar yordamida menejerlar xatarlarning dinamikasini tezda aniqlab qarorlarni kechiktirmasdan qabul qilishlari mumkin. Shu qatorda signal tizimi menejer qarorlarini tezlashtiruvchi va inson omilini kamaytiruvchi mexanizm sifatida e'tirof etiladi. Antikrizisli boshqaruvning asosiy funksiyalari inqirozni erta aniqlash, samarali rejalashtirish, moliyaviy barqarorlikni saqlash, kadrlar boshqaruv va kompaniya imidjini tiklash jarayonlarini qamrab oladi.¹ Ushbu funksiyalar kompleks yondashuvni talab qiladi va korxonalar uchun uzoq muddatli barqarorlik hamda raqobatbardoshlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. U quyidagi asosiy funksiyalarga ega:

1. Diagnostika va inqirozni aniqlash (Crisis Diagnosis and Detection). Antikrizisli boshqaruvning muhim funksiyalaridan biri inqiroz xavfini oldindan aniqlash va baholashdir. Bu jarayonda korxonalar moliyaviy hisobotlari, bozor sharoitlari, ichki operatsion ko'rsatkichlari va tashqi muhit o'zgarishlari tahlil qilinadi. Masalan, 2008-yilgi global moliyaviy inqiroz davomida kompaniyalar o'zining likvidlik ko'rsatkichlarini qayta ko'rib chiqish va xarajatlarni qisqartirish zaruratini his qilishgan. Diagnostika jarayoni qanchalik tez amalga oshirilsa, inqiroz oqibatlarini kamaytirish shunchalik samarali bo'ladi.

2. Rejalashtirish va strategiya ishlab chiqish (Planning and Strategy Development). Inqiroz sharoitida samarali boshqaruv aniq va strategik rejalashtirishni talab qiladi. Korxonalar rahbariyati muammoning asosiy sabablari va uning oqibatlarini baholab, qisqa va uzoq muddatli strategiyalarni ishlab chiqishi kerak. Rejalashtirish, shuningdek, muqobil ssenariylar yaratish va ularni baholash orqali risklarni minimallashtirishni o'z ichiga oladi.

3. Moliyaviy barqarorlikni ta'minlash (Financial Stability and Resource Optimization). Antikrizisli boshqaruvning yana bir muhim funksiyasi korxonaning moliyaviy barqarorligini tiklash va resurslarni samarali taqsimlashdir. Bu funksiyada xarajatlarni optimallashtirish, investitsiyalarni qayta ko'rib chiqish, kreditorlar bilan muzokaralar olib borish va yangi moliyaviy manbalarni izlash muhim rol o'ynaydi.

1 Stroiko, Tetiana & Kharus, Hanna. (2022). Anti-crisis management as the basis of ensuring the economic stability of enterprises. Three Seas Economic Journal. 3. 44-51. 10.30525/2661-5150/2022-4-7.



4. Kadrlar va boshqaruv tizimini optimallashtirish (Human Resource Management and Leadership Adaptation). Kadrlar boshqaruvi antikrizis strategiyasining asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Inqiroz davrida samarali kadrlar siyosati xodimlarni motivatsiya qilish, boshqaruv jarayonlarini soddalashtirish va muammolarni tezkor hal etishga yordam beradi. Masalan, “Airbnb” pandemiya davrida mehnat resurslarini optimallashtirish va jarayonlarni avtomatlashtirish orqali inqirozdan chiqishga muvaffaq bo'ldi.

3. Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqot metodologiyasi korxonalarda antikrizisli boshqaruv tizimlarida rangli signal mexanizmlarining funksiyalarini aniqlash va takomillashtirishga qaratilgan bo'lib jarayonda xavf va tahdidlarni erta aniqlash moliyaviy ko'rsatkichlarni monitoring qilish hamda tezkor boshqaruv qarorlarini qo'llab - quvvatlovchi signal tizimlarini shakllantirish masalalari o'rganildi.

4. Tahlil va natijalar. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, rangli signal mexanizmi (yashil, sariq va qizil indikatorlar tizimi) korxonaning iqtisodiy holatini tezkor baholash va monitoring qilishda samarali analitik vosita sifatida o'zini namoyon etadi. Yashil signal korxonaning moliyaviy barqarorligi va resurslardan oqilona foydalanayotganini bildiradi. Sariq signal esa ogohlantiruvchi indikator bo'lib, u tizimda muammoli jarayonlarning paydo bo'lishi yoki potentsial xavf belgilarini erta aniqlash zarurligini ifodalaydi. Qizil signal esa korxonaning inqiroz holatiga yaqinlashganini yoki inqiroz bosqichiga o'tganini ko'rsatadi. Shu tariqa, rangli signal mexanizmi rahbariyatga strategik va taktik qarorlarni tezkor, aniq hamda asosli qabul qilish imkoniyatini yaratadi.

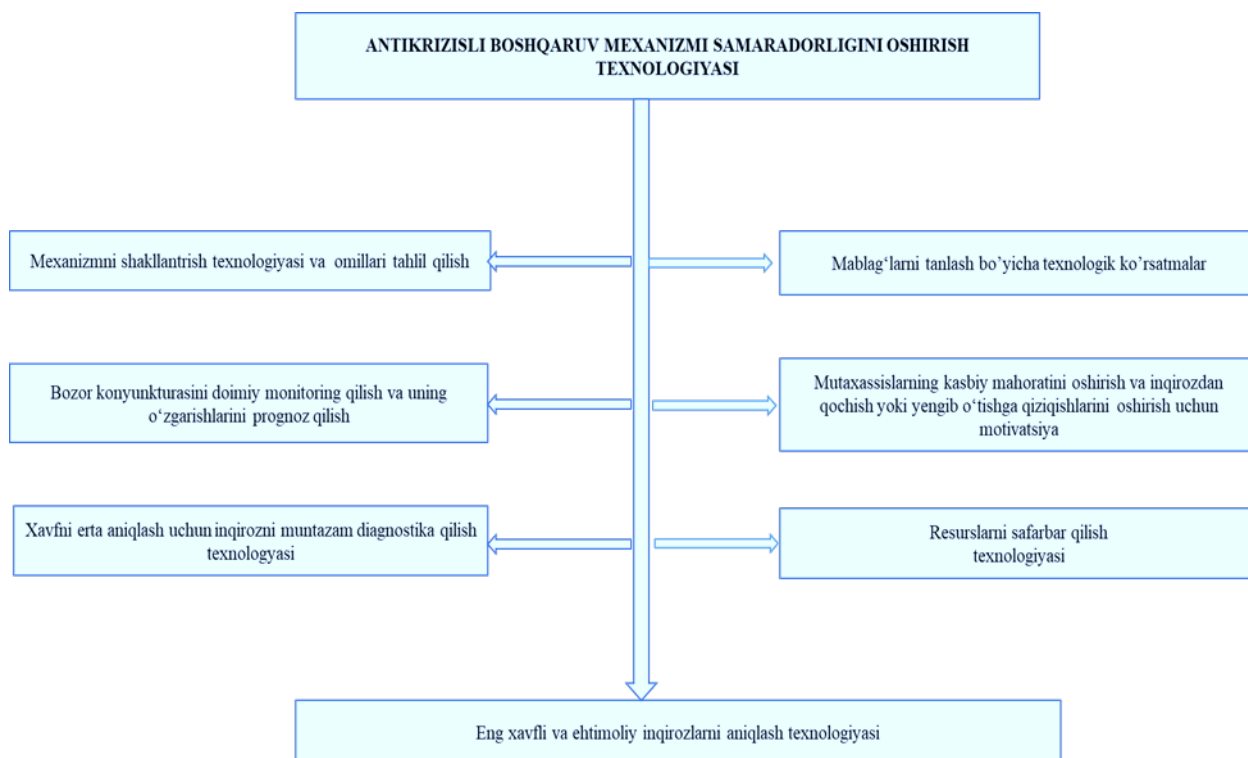
1 - jadval ma'lumotlarida korporativ tuzilmalarda antikrizisli vaziyatlarni boshqarishda foydalaniladigan “rangli kod” ogohlantirish tizimlari va harakatlar dasturi tavsifi keltirilgan bo'lib, mazkur rang kodlari yashil, sariq, olovrang, qizil va ko'k ranglardan iboratdir. Taqdim etilgan har bir rangning o'ziga tegishli iqtisodiy tavsifi mavjud bo'lib, mazkur tavsiflar doirasida amalga oshirilishi lozim bo'lgan harakat dasturlari va ularda qo'llaniladigan ISO standartlarini qo'llanilish imkoniyatlari tahlil qilingan.

1-jadval. Antikrizisli vaziyatlarni boshqarishda foydalaniladigan “rangli kod” ogohlantirish tizimlarining dasturiy tavsifi²

Rangli kodlar	Xavfliik darajasi	Tavsifi	Harakatlar dasturi	ISO standartlarini qo'llash
Yashil	Past	Barcha tizimlar normal ishlamoqda, tahdid belgilari yo'q.	Muntazam operatsiyalar, monitoring va standart protseduralardan foydalanish.	ISO 9001:2015, ISO 27001:2013
Sariq	O'rta	Mumkin bo'lgan tahdidlar, e'tiborni kuchaytirish va nazoratni talab qiladi.	Kuchli monitoring, mumkin bo'lgan boshqaruv qarorlarini qabul qilishga tayyorgarlik, xodimlarni xabardor qilish.	ISO 31000:2018, ISO 22301:2019, ISO 27001:2013
Olovrang	(Yuqori) baland	jiddiy xavf va uning oqibatlarini yumshatish uchun profilaktika choralarini ko'rish.	Inqirozni boshqarish rejalarini amalga oshirish, tayyorgarlik darajasini oshirish.	ISO 22301:2019, ISO 31000:2018, ISO 27001:2013, ISO 31010:2009
Qizil	Tanqidiy	Inqiroz holati, himoya qilish va javob berish uchun darhol harakat qilish.	Favqulodda vaziyatlar rejalarini faollashtirish, barcha xizmatlar va inqirozni boshqarish tizimlarini to'liq jalb qilish.	ISO 22301:2019, ISO 31000:2018, ISO 27001:2013, ISO 31010:2009, ISO 22316:2015
Ko'k	Inqirozdan keyingi davr	Inqirozdan keyingi holat va yetgan zarar baholanib, normal faoliyat tiklanishi.	Post-faktor tahlilini o'tkazish, tuzatish ishlari, strategiyalarini ishlab chiqish.	ISO 22301:2019, ISO 31000:2018, ISO 27001:2013, ISO 9001:2015, ISO 22316:2015, ISO 31010:2009

Korporativ tuzilmalarda Xalqaro Standartlashtirish Tashkiloti ISO standartlarining 2230 ISO 2019 “Biznesning uzluksizligini boshqarish tizimi”, ISO 2700T:2013 Axborot xavfsizligini boshqarish tizim| ISO 31000:2018 “Risklarni boshqarish - tamoyillar va yo'riqnomalar”, ISO 9001:2015 Sifat menejmenti tizimi, ISO 31010:2009 “Risklarni boshqarish - risklarni baholash usullari”, ISO 22316:2015 “Tashkilotning barqarorligini aniqlash, tahlil qilish va baholash” yo'nalishlari asosida korxonalarda inqirozli holatlarni boshqarishda “Rangli kod” li ogohlantirishlar tizimi ishlab chiqildi. Shunday qilib, inqirozning barcha bosqichlarida ISO standartlaridan foydalanish tashkilotlarga inqirozli vaziyatlarni samarali boshqarishga, xavflarni minimallashtirishga va normal operatsiyalarni tezda tiklashga yordam beradi.

2 Muallif ishlanmasi



1-rasm Antikrizisli boshqaruvda qaror qabul qilish texnologiyasining tasnifi³

Antikrizisli boshqaruv mexanizmi samaradorligini oshirish texnologiyasi tashkilotning inqirozga bardoshlilikini ta'minlashga qaratilgan. Bu yondashuv bir necha muhim elementlarni o'z ichiga oladi: boshqaruv mexanizmini shakllantirish va omillarni tahlil qilish, bozor konyunkturasini monitoring qilish hamda uning o'zgarishlarini prognoz qilish, xavflarni erta aniqlash uchun doimiy diagnostika o'tkazish va eng ehtimoliy inqirozlarni bashorat qilish texnologiyalarini joriy etish.

Shuningdek, mablag'larni taqsimlash bo'yicha texnologik ko'rsatmalar, mutaxassislarning kasbiy mahoratini oshirish va ularni inqirozga qarshi choralarini samarali amalga oshirish ham dolzarb ahamiyat kasb etadi. Resurslarni to'g'ri safarbar etish va optimal taqsimlash texnologiyalari esa korxonaning inqiroz sharoitida ham barqaror ishlashini ta'minlaydi. Ushbu kompleks yondashuv tashkilotning barqarorligini oshirish va inqirozli vaziyatlarda samarali boshqaruvni amalga oshirish uchun muhim strategik asos bo'lib xizmat qiladi.

5. Xulosa va takliflar Yuqoridagi tahlilardan kelib chiqib xulosa va erishilgan natijalarni jam qilar ekanmiz:

Rangli signal mexanizmi antikrizisli boshqaruv tizimining muhim elementi bo'lib, korxonada yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavf va inqiroz holatlarini erta aniqlash imkonini beradi. Yashil, sariq va qizil indikatorlar asosidagi monitoring tizimi rahbariyatga korxonada holatini tezkor baholash xavf darajasini aniqlash hamda strategik qarorlarni o'z vaqtida qabul qilish imkonini yaratadi.

Mazkur mexanizmi raqamli axborot tizimlariga integratsiyalash boshqaruv jarayonlarining samaradorligini oshiradi resurslardan oqilona foydalanish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi. Shu sababli, rangli signal mexanizmini amaliyotda qo'llash korxonani inqirozdan himoya qilish va raqobatbardoshligini mustahkamlashning samarali yo'lidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Antikrizisnyi menedzhment (Anti-Crisis Management), Gryaznova, A.G., Ed., Moscow: Tandem Ekmos, 1999.
2. Joyce, W., Nohria, N., and Roberson, B., What Really Works: The 4+2 Formula for Sustained Business Success, Harper Business, 2004.
3. Fatkhutdinov, R. A. (2014). Antikrizisnoe upravlenie organizatsiy [Crisis management of the organization]. Moscow: INFRA-M.
4. Korotkov, E. M. (2016). Antikrizisnoe upravlenie: strategiya, mekhanizmy i tekhnologii [Crisis management: Strategy, mechanisms and technologies]. Moscow: Yurayt.
5. Lapusta, M. G., & Starostin, Yu. L. (2013). Antikrizisnoe upravlenie predpriyatiem [Crisis management of the enterprise]. Moscow: Dashkov & K.
6. Astakhov, V. P. (2017). Kontrolling i sistema rannego preduprezhdeniya krizisa [Controlling and the system of early crisis warning]. Saint Petersburg: Piter.

³ Muallif ishlanmasi



7. Grishina, O. V. (2018). Sistemy monitoringa i rannego preduprezhdeniya krizisov na predpriyatii [Monitoring and early crisis warning systems in the enterprise]. Moscow: Ekonomika.
8. Kovalyova, A. V. (2021). Informatsionno-analiticheskie instrumenty antikrizisnogo upravleniya [Information-analytical tools of crisis management]. Saint Petersburg: Piter.



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>